

źródła monastyczne

40

źródła monastyczne

40

Redaktor serii: Ks. Marek Starowieyski

starożytność

27

Zachodnie reguły monastyczne

1

REGUŁA

MISTRZA

REGUŁA

ŚW. BENEDYKTA

Przekład:

Tomasz M. Dąbek OSB
Bernard Turowicz OSB

TYNIEC

WYDAWNICTWO BENEDYKTYNÓW

KRAKÓW 2006

Projekt okładki i stron tytułowych: Andrzej Cieplucha

Adiustacja tekstów: Ewa Dąbrowska

Imprimi potest: Opactwo Benedyktynów
L.dz. 139/2006, Tyniec, dnia 10.09.2006 r.
† Bernard Sawicki OSB, opat tyniecki

ISBN 83-7354-163-2 broszura

ISBN 83-7354-164-0 oprawa twarda

ISSN 1230-6711

© Copyright for polish translation by TYNIEC Wydawnictwo Benedyktynów
ul. Benedyktyńska 37
30-375 Kraków
tel. +48 (12) 267-53-92
tel./fax: +48 (12) 267-53-91
e-mail: wydawnictwo@tyniec.com.pl
www.tyniec.com.pl

SPIS TREŚCI

SKRÓTY.....	13
BIBLIOGRAFIA.....	19
WSTĘP	
[REGUŁA MISTRZA] (<i>Adalbert De Vogüé</i>).....	23
<i>REGUŁA MISTRZA A REGUŁA ŚW. BENEDYKTA</i> (<i>Tomasz M. Dąbek OSB</i>).....	51

REGUŁA MISTRZA (tł. *Tomasz M. Dąbek OSB*)

[Spis Rozdziałów]	67
[Prolog]	73
[Temat]	76
I O rodzajach i napojach, i czynach, i życiu mnichów w klasztorach	91
II Jaki powinien być opat.	100
III Na czym polega święta sztuka, której opat powinien uczyć uczniów w klasztorze?	106
IV Jakie są narzędzia duchowe, przy pomocy których możemy uprawiać sztukę Bożą?.....	114
V Jaka jest materia lub przyczyna zła, która powinna być wypalona w piecu bojaźni Bożej, lub jaka jest rdza i brud wad, które winniśmy oczyścić pilnikiem sprawiedliwości?	115
VI Jaki jest warsztat Bożej sztuki lub zastosowanie narzędzi duchowych?.....	116
VII O posłuszeństwie uczniów – jakim być powinno.	117
VIII O milczeniu uczniów – jakie ono ma być i jak wielka jego miara	124
IX W jaki sposób zachowujący milczenie bracia mają się zwracać z pytaniami do opata	128

X O pokorze braci – jaka być powinna, w jaki sposób się ją osiąga, a osiągniętą zachowuje	133
XI O przełożonych klasztoru.....	146
XII O wyłączeniu ze wspólnoty za popełnione winy	158
XIII W jaki sposób powinno się traktować wyłączonego brata	159
XIV W jaki sposób wyłączony ma pokutować?	165
XV O wyznawaniu złych myśli przełożonym lub opatowi przez młodszych braci	172
XVI Jaki powinien być szafarz klasztorny	177
XVII O narzędziach i rzeczach klasztornych	182
XVIII O tygodniowej obsłudze w kuchni.....	184
XIX W jaki sposób mają bracia rozpoczynać tygodniowy dyżur w kuchni?	186
XX W jaki sposób powinno się w kaplicy pamiętać o nieobecnych?	189
XXI W jaki sposób powinni przyjmować Komunię dyżurujący w kuchni i szafarz?	191
XXII Po wyjściu wszystkich dyżurujących, w jakim porządku powinni po opacie przyjmować Komunię pozostali w kaplicy?	193
XXIII Po wyjściu opata z kaplicy w jaki sposób powinni dyżurujący służyć do stołu i razem się posilać	195
XXIV O tygodniowym lektorze przy stole.....	200
XXV O potrawie z okruszyn, którą dyżurujący powinni przyrządzić siódmego dnia.....	204
XXVI O ilości pokarmu	206
XXVII O ilości napoju	208
XXVIII O dniach postów i godzinie posiłku.....	213
XXIX O ich (braci) czasie snu oraz jakie powinno być miejsce i porządek, według którego będą spali	217
XXX Po komplecie nikt nie powinien rozmawiać	218
XXXI O dyżurnych oficjum bożego w nocy.....	221
XXXII W jaki sposób powinni oni budzić.....	223
XXXIII O oficjum Bożym w nocy	225
XXXIV O oficjum Bożym w dzień	230

XXXV O układzie psalmów i ich liczbie w dzień	232
XXXVI O psalmach modlitwy wieczornej	233
XXXVII O psalmach komplety	235
XXXVIII O psalmie przy posiłkach	236
XXXIX Jak należy odmawiać psalmy podczas jutrzni?	237
XL Jak należy odmawiać psalmy podczas godzin dziennych? ..	238
XLI Jak należy odmawiać psalmy podczas modlitwy wieczornej?	239
XLII Jak należy odmawiać psalmy podczas komplety?	240
XLIII Jak należy odmawiać psalmy przy posiłku?	241
XLIV Jak należy odmawiać psalmy w nocy?	242
XLV W jaki sposób należy odmawiać psalmy w dni świąteczne	244
XLVI O zaczynaniu psalmów w kaplicy w jakimkolwiek czasie	246
XLVII O porządku w czasie odmawiania psalmów	247
XLVIII O pełnym szacunku zachowaniu się podczas modlitwy	250
XLIX O czuwaniach w klasztorze	252
L O wykonywaniu prac codziennych w różnych godzinach w różnym czasie	253
LI O Modlitwach wielkopostnych w dzień bez psalmów	260
LII O modlitwach [wielkopostnych] w nocy bez psalmów	261
LIII O ograniczaniu pokarmów i napojów w Wielkim Poście ...	262
LIV Gdy nadejdzie godzina oficjum Bożego, zaraz powinni bracia podążyć do kaplicy	269
LV Z odległości ilu kroków powinien brat opuściwszy pracę udać się do kaplicy?	270
LVI W jaki sposób powinni bracia w podróży wypełniać służbę Bożą	272
LVII W jaki sposób bracia mają zachowywać w podróży kilka postanowień reguły?	274
LVIII Ile psalmów powinni bracia odmawiać w różnych czasach w podróży w nocy?	277
LIX O której godzinie powinni się bracia w podróży posilać	278
LX O ilości zapasów, które bracia powinni otrzymać na podróż	280

LXI Czy brat wysłany z klasztoru i oczekiwany tego samego dnia, jeśli jest zaproszony przez kogokolwiek, powinien się posilać poza klasztorem, czy ma zachowywać post, aż wróci do klasztoru i otrzyma Komunię od opata?.....	281
LXII Czy brat powinien pić lub jeść (w podróży) poza wyznaczoną godziną.....	284
LXIII Jakimi są bracia, którzy bez pozdrowienia opuszczają braci.....	286
LXIV Ile razy powinien być na nowo przyjmowany brat opuszczający klasztor i nawracający się z błędu?.....	287
LXV W jaki sposób powinni domowi bracia pozdrawiać przychodzących z zewnątrz?	288
LXVI O wychodzeniu braci z klasztoru w podróż	289
LXVII O powrocie braci do kaplicy po zakończeniu podróży ..	290
LXVIII Po wyjściu z kaplicy wszyscy powinni milczeć.....	291
LXIX O braciach chorych.....	292
LXX O miłości braci względem chorych	294
LXXI Czy bracia duchowni, gdy się spotkają, powinni najpierw się modlić, czy przekazać sobie znak pokoju, czy też pozdrowić się	295
LXXII O posiłku miłości ze względu na przybywających braci	297
LXXIII O braciach, którzy spóźniają się na służbę Bożą.....	298
LXXIV Należy powściągać wolną wolę braci	300
LXXV O odpoczynku niedzielnym	301
LXXVI W jaki sposób powinno się przyjmować w klasztorze podarunki przyniesione przez kapłana?.....	302
LXXVII O błogosławieństwie lub znaku kapłańskim	303
LXXVIII Nie powinno się żywić dłużej niż przez dwa dni bez pracy przybywającego do klasztoru brata lub świeckiego.....	304
LXXIX O celi pielgrzymów	307
LXXX Czy bracia, którzy mieli polucję w czasie snu, mogą przyjmować komunię, czy też nie.....	310
LXXXI O ubraniu i obuwiu braci.....	312
LXXXII Bracia nie powinni mieć w klasztorze niczego własnego	315

LXXXIII W jaki sposób powinno się przyjmować do klasztoru kapłanów?	318
LXXXIV Kto powinien jeść z opatem.....	320
LXXXV Jak i za ile należy sprzedawać wyroby wykonane w klasztorze	321
LXXXVI O posiadłościach klasztornych.....	322
LXXXVII Jak powinien brat, czy już nawrócony, czy jeszcze świecki, wstępować lub oddawać się i być przyjętym do klasztoru	325
LXXXVIII O czasie zwłoki, w którym bracia mający być przyjęci do klasztoru zastanawiają się nad potwierdzeniem swojej stałości.....	331
LXXXIX W jaki sposób powinien nowy brat potwierdzić swoje wstąpienie do klasztoru	333
XC Po wstąpieniu do klasztoru świecki nie powinien zmieniać ubrania ani otrzymywać tonsury przez rok.....	337
XCI W jaki sposób należy przyjmować do klasztoru syna szlacheckiego	346
XCII Po opacie innym należy odmówić zaszczytów i stopni.....	353
XCIII O ustanowieniu nowego opata wybranego spośród wszystkich przez dawnego	359
XCIV Jeżeli opat umrze nagle, w jaki sposób ma być ustanowiony następny, jeżeli za życia (poprzednik) nie wyznaczył najlepszego spośród braci, gdyż zaskoczyła go nagła śmierć	367
XCV O furtianach klasztornych.....	369

REGUŁA ŚW. BENEDYKTA

(tł. Bernard Turowicz OSB)

WPROWADZENIE (<i>Tomasz M. Dąbek OSB</i>).....	375
Prolog	387
Początek tekstu <i>Reguły</i>	392
1. O rodzajach mnichów.....	392
2. Jaki winien być opat.....	394
3. O zastosowaniu rady braci.....	399
4. Jakie są narzędzia dobrych uczynków.....	401
5. O posłuszeństwie	407

6. O zachowaniu milczenia	409
7. O pokorze	410
8. Oficjum Boże w czasie nocy.....	418
9. Ile psalmów należy odmawiać w godzinach nocnych	419
10. Jak się odprawia nocną chwałę Bożą w porze letniej	421
11. Jak należy odprawiać Wigilie w niedzielę	422
12. W jaki sposób odprawia się Jutrznię uroczystą	424
13. Jak się odprawia Jutrznię w dni powszednie	425
14. Jak się odprawia Wigilię w uroczystości Świętych	427
15. Kiedy należy mówić „Alleluja”	428
16. Jak się odprawia Oficjum Boże w dzień	429
17. Ile psalmów należy śpiewać na tych godzinach.....	430
18. W jakim porządku należy odmawiać psalmy	431
19. O zachowaniu się podczas śpiewania oficjum.....	434
20. O zachowaniu uszanowania podczas modlitwy	435
21. O dziekanach klasztornych.....	436
22. Jak mają sypiać mnisi.....	437
23. O wyłączeniu ze wspólnoty z powodu win	438
24. Jaka ma być miara wyłączenia.....	439
25. O cięższych przewinieniach.....	440
26. O tych, którzy bez pozwolenia przestają z wyłączonymi	441
27. Jak opat ma się troszczyć o wyłączonych ze wspólnoty	442
28. O tych, którzy często upominani nie chcą się poprawić.....	444
29. Czy należy przyjmować na powrót braci, którzy opuścili klasztor	445
30. Jak karać chłopców małoletnich.....	446
31. Jaki ma być szafarz klasztoru	447
32. O narzędziach i rzeczach klasztornych.....	449
33. Czy mnisi mogą posiadać cokolwiek na własność	450
34. Czy wszyscy mają otrzymać rzeczy potrzebne w tej samej ilości.....	451
35. O służbie tygodniowej w kuchni.....	452
36. O braciach chorych	454
37. O starcach i dzieciach	455
38. O lektorze tygodniowym	456

39. O ilości pokarmu	458
40. O ilości napoju	459
41. W jakich godzinach należy jadać	460
42. Po Kompletie nie wolno nikomu rozmawiać	461
43. O spóźniających się do chóru albo do stołu	462
44. Jak mogą zadośćuczynić wyłączeni ze wspólnoty	464
45. O tych, którzy się mylą w kościele	465
46. O winnych wszelkich innych przekroczeń	466
47. Ogłoszenie godzin Oficjum Bożego	467
48. O codziennej pracy ręcznej	468
49. O zachowaniu Wielkiego Postu	470
50. O braciach pracujących daleko od kościoła i podróżujących	471
51. O braciach, którzy niezbyt daleko się udają	472
52. O kościele klasztorным	473
53. O przyjmowaniu gości	474
54. Czy wolno mnichowi przyjmować listy lub inne przedmioty	476
55. Odzież i obuwie braci	477
56. O stole opata	479
57. O rzemieślnikach klasztoru	480
58. O sposobie przyjmowania braci	481
59. O synach szlacheckich i synach ubogich, których ofiarowano do klasztoru	484
60. O kapłanach, którzy by chcieli wstąpić do klasztoru	485
61. Jak należy przyjmować obcych mnichów	486
62. O kapłanach klasztoru	488
63. O zachowaniu należnego miejsca w zgromadzeniu	489
64. O wyborze opata	491
65. O przeorze klasztoru	494
66. O furtianach klasztoru	496
67. O braciach wysianych w podróż	497
68. O braciach, którym dano rozkaz niemożliwy do wykonania	498
69. Niech w klasztorze nikt nie waży się bronić drugiego	499
70. Niech nikt nie odważy się bić innych	500

71. Bracia mają być sobie nawzajem posłuszni	501
72. O dobrej gorliwości, którą mnisi mają okazywać	502
73. Ta Reguła nie zawiera całości życia sprawiedliwego	503

INDEKSY DO REGUŁY MISTRZA

Biblijny	505
Rzeczowy	513
Imion i nazw	525

INDEKSY DO REGUŁY ŚW. BENEDYKTA

Biblijny	527
Rzeczowy	531
Imion i nazw	537

SKRÓTY

Wykaz skrótów obejmuje oznaczenia używane w przypisach podających przede wszystkim odniesienia do tekstów biblijnych i patrystycznych na podstawie krytycznego wydania o. A. de Vogüé, którego tekst stanowił także podstawę dla naszego tłumaczenia.

Sigła biblijne według Biblii Tysiąclecia, wyd. 5.

Oznaczenia związane z częściami Reguły Mistrza

- ATK – *Ateneum kapłańskie*, Włocławek (20/34, 1943)–.
- CSEL – *Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum*, Wien 1866–.
- EHR – *English historical review*, London 1/1, 1886–.
- POK – *Pisma Ojców Kościoła*, Poznań 1924–.
- Prol – *Prolog*.
- PSP – *Pisma starochrześcijańskich pisarzy*, Warszawa 1969–.
- RAM – *Revue d'ascétique et mystique*, Toulouse 1920–.
- SA – *Studia anselmiana. Philosophica (et) theologica*, Roma 1933–.
- SCh – *Sources Chrétiennes*, Paris 1941–.
- Th – *Temat*.
- Thp – Komentarz do Ojciec nasz, pierwsza część wprowadzenia nazwanego tematem.
- Ths – Komentarz do psalmów, druga część *Tematu*, odpowiadająca Prologowi Reguły św. Benedykta
- T – Tytuł rozdziału.
- ŹrMon – *Źródła monastyczne*, Kraków-Tyniec 1993–.

Pozostałe skróty

- Acta Iohannis* – ed. M. BONNET, [w:] A. LIPSIUS, M. BONNET, *Acta Apostolorum apocrypha*, Hildesheim 1959, 151–216.
- ABROŻY, *De Abraham*, – ŚW. AMBROŻY, *De Abraham*, PL 14, 419nn.
- ABROŻY, *De officiis* – ŚW. AMBROŻY, *De officiis*, PL 16, 23nn. Tłum. pol. Warszawa 1967.
- ABROŻY, *De virginibus* – ŚW. AMBROŻY, *De virginibus*, PL 16, 187nn. Tł. pol. PSP 35, 1986.
- ABROŻY, *De virginitate* – ŚW. AMBROŻY, *De virginitate*, PL 16, 256nn.
- ABROŻY, *Exhortatio Virginitatis* – ŚW. AMBROŻY, *Exhortatio virginitatis*, PL 16, 335nn.
- Antiphonale Romanum* – ed. R.J. HESBERT, *Antiphonale Mis-sarum sextuplex*, Bruxelles-Paris 1935.
- AUGUSTYN, *Sermo* – ŚW. AUGUSTYN, *Sermones*, PL 38.
- AUGUSTYN, *Sermo Denis* – PLS 3.
- CEZARY Z ARLES, *Ep hortat.*, – ŚW. CEZARY Z ARLES, *Epistula hortatoria*, PL 67, 1135nn.
- CEZARY Z ARLES, *Regula monachorum* – ŚW. CEZARY Z ARLES, PL 67, 1099nn. Tłum. pol. ŻrMon 2, 1994, 86–93.
- JAN KASJAN, *Conl.* – JAN KASJAN, *Conlationes*, ed. I.E. PICHERY, t. I 1955, Sch 42, t.II Paris 1958, SCh 54, t. III 1958, SCh 64.
- JAN KASJAN, *Inst.* JAN KASJAN, *Institutiones*, ed. M. PETSCHERING, *De institutis coenobiorum*, CSEL 17, 1888.
- CYPRIAN, *De bono patientiae* – ŚW. CYPRIAN Z KARTAGINY, PL 4, 622nn. Tłum. pol. POK 19 1937.
- CYPRIAN, *De oratione* – ŚW. CYPRIAN, *De oratione dominica*, PL 4, 520nn. Tłum. pol. POK 19 1937.

- CYPRIAN, *De unitate ecclesiae*. – ŚW. CYPRIAN, *De unitate ecclesiae catholicae*, PL 4, 495. Tłum. pol. POK 19 1937.
- EWAGRIUSZ Z PONTU, *Practicos*, Sch 170–171, 1971. Tłum. pol. ŻrMon 16, 1998.
- FAUSTUS Z RIEZ, *Hom. ad mon.* – FAUSTUS REIENSIS, *Homiliae ad monachos*, PL 50.
- HIERONIM, *Adv. Iovinianum* – ŚW. HIERONIM, *Adversus Iovinianum*, PL 23, 211nn.
- HIERONIM, *Listy* – PL 22, 325nn. Tłum. Pol. 1–3 Warszawa 1951–1954.
- HIERONIM, *Ep 49, Apol. ad Pammachium – Apologia ad Pammachium*, PL 22.
- HIERONIM, *Vita Pauli* – PL 23, 17nn. Tłum. pol. ŻrMon 10, 1995.
- Historia monach. Historia monachorum* – PL 21.
- JULIAN POMERIUSZ, *De vita cont.* – IULIUS POMERANUS, *De vita contemplativa*, PL 59, 415nn. Tłum. pol. ŻrMon 17, 1998.
- LXX – *Septuaginta*.
- NICETAS Z REMEZJANY, *De vigiliis* – NICETAS REMESIANUS, *De vigiliis*, PL 30, 232nn.
- HORSIESI, *Liber – Liber Orsiesii*, ed. A. BOON, *Pachomiana latina*, Louvain 1932, 109–147, Tłum. pol. ŻrMon 11, 1996.
- PALLADIUSZ, *Hist.Laus.* – PALLADIUS, *Historia Lausiaca*, ed. A. Lucot, Paris 1912, Tłum. pol. ŻrMon 12, 1996.
- Passio Anastasiae* – ed. H. DELAHAYE, *Étude sur le Légendier romain*, Bruxelles 1936, 221–249.
- Passio Eugeniae* – ed. B. MOMBRIUS, *Sanctuarium*, t. II, Paris 1910, 391–397, pod tytułem: *Passio SS. Prothi et Hiacynthi martyrum*.

- Passio Iuliani* – *Passio SS. Iuliani et Basilissae*, ed. P. SALMON, *Le Lectionnaire de Luxeuil*, Rome 1944, 27–56, patrz także *Acta Sanctorum*. Ianuarii t. II, 575–587
- Passio Sebastiani* – PL 17, 1021nn.
- PG – *Patrologiae cursus completus. Series Graeca*, ed. J.-P. MIGNE, Paris 1857–1866.
- PL – *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, 1–221, wyd. J.P. MIGNE, Paris 1844–1864.
- PORPHYR., *Ad Marcellam* – PORPHYRIUS, *Ad Marcellam*.
- PS. GRZEGORZ Z TOURS, *Lib. de mirac. b. Andreae Apost.*, – PSEUDO GREGORIUS TURONENSIS, *Liber de miraculis beati Andreae apostoli*, ed. M. BONNET, *Monumenta Germaniae Historica, Ser. merov.*, I,2, Berlin 1885, 821–846. Tłum. pol. Warszawskie Studia Teologiczne 9 (1996), 50–73.
- RegBen – *Reguła św. Benedykta*.
- Reg. Macarii* – *Regula Macarii*, PL 103, Tłum. pol. *ŹrMon* 3, 1999.
- Reg. IV Patr.* – *Regula IV Patrum*, PL 103.
- RHE – *Revue d’histoire ecclésiastique*, Louvain 1900–.
- RM – *Reguła Mistrza*.
- Sacramentarium Gelasianum* – ed. L.C. MOHLBERG, *Liber Sacramentorum romanae aecclesiae ordinis anni circuli*, Rome 1960.
- SALLUSTIUS, *De coniur. Catilinae* – *De coniuratione Catilinae*
- SCh – *Sources Chrétiennes*, Paris 1941.
- SEXTUS, *Enchiridion* – ed. H. CHADWICK, *The Sentences of Sextus*, Cambridge 1959.
- Symbol „Quicumque”* – H. DENZINGER, K. RAHNER, *Enchiridion Symbolorum* (29), Freiburg im Breisgau 1953, 17–17 (par. 39–40).

Visio Pauli – ed. M.R. JAMES, *Apocrypha Anecdota*, Cambridge 1893, Tłum. pol. *Apokryty NT 2*, Kraków 2001, 279–292.

Vitae Patrum – PL 73.

Vita Silvestri – ed. M. BOMBRIUS, *Sanctuarium*, t. II, Paris 1910, 508–531.

W wykazie skrótów przytoczono wydania, którymi posługiwał się A. de Vogüé w swojej edycji *Reguły Mistrza*. W ciągu minionych trzydziestu kilku lat ukazały się wydania krytyczne niektórych ze starożytnych tekstów. Podajemy polskie przekłady wspomnianych autorów.